

ОНОМАТОЛОШКИ ПРИЛОЗИ
XXVII

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
CLASSE DE LANGUE ET DE LITTERATURE
COMMISSION POUR L'ONOMASTIQUE

CONTRIBUTIONS
ONOMATOLOGIQUES

XXVII

Présenté à la VIIIème séance de la Classe de langue et de littérature, le 25 decembre 2020,
à la base des rapports d'Aleksandar Loma, membre de l'Académie serbe des sciences et des arts,
de Slobodan Remetić, membre de l'Académie des sciences et des arts de la République Srpska,
et de Jovanka Radić, chercheuse principale à l'Institut de langue serbe

C o m i t é d e r é d a c t i o n

Aleksandar Loma, membre de l'Académie serbe des sciences et des arts, Mato Pižurica, professeur
de l'Université, Jovanka Radić, chercheuse principale à l'Institut de langue serbe de l'Académie
(secrétaire de la rédaction) et Slobodan Remetić, membre de l'Académie des sciences et des arts
de la République Srpska

S o u s l a d i r e c t i o n d e
ALEKSANDAR LOMA

B E L G R A D E
2 0 2 0

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
ОДБОР ЗА ОНОМАСТИКУ

ОНОМАТОЛОШКИ
ПРИЛОЗИ
XXVII

Примљено на VIII скупу Одељења језика и књижевности, од 25. децембра 2020. године, на основу реферата Александра Лома, редовног члана САНУ, Слободана Реметића, редовног члана АНУРС, и др Јованке Радић, научног саветника у Институту за српски језик САНУ

Уређивачки одбор
Александар Лома, редовни члан САНУ, проф. др Мато Пижурица, др Јованка Радић,
научни саветник у Институту за српски језик САНУ (секретар Уређивачког одбора),
и Слободан Реметић, редовни члан АНУРС

Главни уредник
АЛЕКСАНДАР ЛОМА

БЕОГРАД
2020

Издаје:
Српска академија наука и уметности
Лектор: Мирјана Петровић-Савић
Технички уредник: Мирјана Петровић-Савић
Коректор: Мирјана Петровић-Савић
Тираж: 400 примерака

Компјутерска обрада: Давор Палчић
Штампа:
Штампање завршено 2021.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

801.3

ОНОМАТОЛОШКИ прилози = Contributions onomatologiques / главни уредник Александар Лома. – Књ. 1 (1979–). – Београд : Српска академија наука и уметности, 1979– (Београд : _____). – 24 cm

Годишње

ISSN 0351–9171 = Ономатолошки прилози

COMISS.SR-ID 36130

САДРЖАЈ

Расправе и чланци

АЛЕКСАНДАР ЛОМА: Имена састављача Рударског законика деспота Стефана Лазаревића	1
ALEKSANDAR LOMA: Die Namen der Zusammensteller von Despot Stefan Lazarević Berggesetz	30
ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ: Ономастички записи	31
ZVEZDANA PAVLOVIĆ: Three onomastical remarks	47
ЈОВАНКА РАДИЋ: Из ономастике код Срба у Мађарској	49
JOVANKA RADIĆ: About naming practices of the Serbs in Hungary	57

Монографске студије и грађа

РАДОЈКА ЦИЦМИЛ-РЕМЕТИЋ: Антропонимија Пивске планине	61
РАДОЈКА ЦИЦМИЛ-РЕМЕТИЧ: Антропонимия Пивской горы	126
ЈАКША ДИНИЋ: Топонимија града Књажевца	129
JAKŠA DINIĆ: The toponymy of the town of Knjaževac	174
МИЛОШ БОЛИНОВИЋ: Ономастика четири села код Гламоча	175
MILOŠ BOJINVIĆ: Names from four villages around Glamoč	213
МИРЈАНА ПЕТРОВИЋ-САВИЋ – ВИКТОР САВИЋ: Ономастика једног села у Подгорини (Остружањ)	215
MIRJANA PETROVIĆ-SAVIĆ – VIKTOR SAVIĆ: Proper names from a village in Podgorina	241

Осврти и прикази

Silvo Torkar: <i>Zgodovinska antroponimija in toponimija vzhodne Tolminske</i> , Ljubljana 2020. (А. ЛОМА).	245
Митра Рељић: <i>Српска гробља на Косову и Мейхохији: унишћена сјоменичка и језичка башићина</i> , Нови Сад 2020. (М. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	251

Индекс аутора	255
-------------------------	-----

РАСПРАВЕ И ЧЛАНЦИ

Митра Рељић, *Српска гробља на Косову и Метохији: унишћена сјоменичка и језичка башћина*, Матица српска 2020, 343 стране.

Књигом *Српска гробља на Косову и Метохији: унишћена сјоменичка и језичка башћина* Митра Рељић не посвећује први пут своју пажњу затирању националног, културно-језичког и просторног идентитета Срба на подручју Косова и Метохије.¹

Монографија коју овога пута представљамо подељена је на два дела: I. *Сакрални и национално-културни значај гробља, надгробних сјоменика и сјоменичких најћиса* и II. *Унишћени сјоменици и сјоменички најћиси на гробљима Косова и Метохије*. У првом сегменту Митра Рељић говори о сакралном и национално-културном значају надгробних споменика уопште с посебним освртом на српска гробља на Косову и Метохији и на надгробне споменике који нестају. Предмет свога истраживања приближава нам кроз наслове: *Гробља, надгробни сјоменици и сјоменички најћиси* (13–20), *Српска гробља у албанском окружењу као нејожељно сведочансјтво идентјћитетја дајћог јросјћора* (21–24), *Сјћаросјћ и симболика унишћених надгробних сјоменика* (25–26), *Садржај и форма сјоменичких најћиса* (27–37), *Језик сјоменичких најћиса* (38–45), *Анјћројонимја на срушеним надгробницима и деловима надгробника* (46–65) (раздвојено су дата *Презимена* (47–51), *Лична имена* (52–64) и *Хијћокорисјћници и надимци* (64–65)), *Називи занимања, звања и сјћајћусних обележја на срушеним надгробницима* (68–70). Други део књиге „емпиријска је подлога навода и закључака датих у првом делу. Чини га корпус пуних или непотпуних натписа преузетих са оштећених, срушених и (или) поломљених (неретко здробљених) споменика на српским гробљима широм Косова и Метохије“ (9). Грађа на којој се радило, у другом делу књиге представљена је, ради боље прегледности, по областима и местима: *Северно Косово* (73–102) (*Косовска Мијћровица* (73–97), а у њој су посебно представљене целине *Кајћоличка јарцела на градском*

¹ Исти аутор се, у основи, овом темом бавио и у својим монографијама *С душом на гојћовс*, Косовска Митровица, 2005. и *Српски језик на Косову и Метохији данас (социолингвистјћички и лингвокулјћуролошки асјћектјћ)*, Београд, 2013. Поред поменутих, и знатан број ситнијих прилога из пера истога аутора посвећен је овој тематици.

гробљу у *Косовској Миштровици* (98–101) и *Старо гробље у јорџи храма Светог Саве* (101–102)), *Вучиџрн и околина* (103–125) (*Виљанце/Виланце* (103–106), *Врница* (106–109), *Вучиџрн* (109–125)), *Централно Косово* (126–154) (*Приштина* (126–154) са издвојеним целинама *Градско православно гробље у Приштини* (128–144), *Парцела јосмртно унижених сѣрадалника на градском православно гробљу у Приштини* (145–148) и *Старо гробље уз Цркву Светог Николе* (149–154)), *Косовско Поморавље* (155–174) (*Гњилане* (155–164), *Горњи Ливоч* (165–169), *Жегра* (170–174)), *Јужна Метохија* (175–207) (*Ђаковица* (175–187), *Ораховац* (188–207)), *Северна Метохија (оштина Исток)* (208–246) (*Исток* (208–224) где је представљено *Старо источно гробље* (210–212) и *Ново источно гробље* (213–224), *Љубожда* (225–232), *Србобран* (233–238), *Суви Лукавац* (238–246)), *Северна Метохија (оштина Пећ)* (247–274) (*Бело Поље* (247–259), *Бресџовик* (260–264), *Враговац* (265–266), *Љевоша* (266–269) и *Сига* (270–274)), *Монашка гробља* (275–279). Након ових целина долази *Закључак* (281–284), после њега *Резиме на енглеском* (285–288), *Резиме на руском* (289–293), *Резиме на немачком* (294–298), *Прилози* (299–314), *Именски регистар* (315–337) и *Географски регистар* (339–343).

Један од циљева ове књиге, за који слободно можемо казати да је у потпуности постигнут, јесте тај да се широкој јавности скрене пажња „на нестајање споменичких натписа – специфичне и вредне језичке грађе која сведочи како о вери и обичајима, вредносним судовима и моралним начелима тако и о социјалном положају, културолошким навикама, једном речју, менталитету и идентитету народа“ (23). На простору Косова и Метохије скоро сва православна гробља поломљена су и оскрнављена, а немали број је и потпуно уништен: преорана, претворена у депоније, поплочана, песком засута тако да им се више не препознаје ни место где су до јуче била. Митра Рељић је за ово вишегодишње истраживање до грађе долазила искључиво са порушених надгробника. Анализирани корпус представља мали део уништене баштине из којег се јасно учача уништавање како језичког тако и ономастичког блага које је сведок живљења и постојања српског становништва на Косову и Метохији.

На самом почетку књиге аутор је читаоца упутио у садржај и форму надгробника наводећи да „споменички натписи на Косову и Метохији у поређењу са натписима у неким другим крајевима наше земље, најмање се одликују хвалоспевношћу и епском речитошћу“ (34). Разлог за то она види у „дуготрајној патњи те близини цркава и манастира, што је све заједно косовскометохијског човека више укоренило у вери, манифестованој, између осталог, и скромношћу сваке врсте“ (34).

Након тога уводнога дела, у поглављу *Језик споменичких натписа*, Митра Рељић читаоца упознаје са фонетско-фонолошким, морфолошким и

синтаксичким карактеристикама. Такође, осврнула се и на правописне неправилности регистроване на испитиваној грађи.

Нашу пажњу на посебан начин привлачи забележена *Анџироимнија на срушеним надгробницима и деловима надгробника*. Гробља су одувек била један од неисцрпних извора за сакупљање антропонимије. Православна гробља на Косову и Метохији од посебног су значаја због своје старости и чињенице да је систематско прикупљање ономастичког материјала на овом простору започето тек седамдесетих година прошлога века по инструкцијама академика Павла Ивића, а у надлежности Одбора за ономастику САНУ.² Корпус имена којим се располаже у овој књизи Митра је обрадила упоредивши га и са статистичким подацима које наводи Жељко Ћупић.³ Његово истраживање показује знатну бројчану разлику „преко осам пута“ у корист народних имена, док је у корпусу имена обрађених у овој књизи та разлика мало већа од два пута. Такав однос М. Рељић објашњава „старошћу надгробника који „памте“ османску владавину, време у којем се, [...], бележи већа учесталост календарских имена“ (55). Упоредном анализом, дошла је до очекиваних података да је на гробљима увек забележен одређен број имена или хипокористика који нису записани приликом теренских истраживања. Имена присутна „на гробљима а која нису забележена у ОП већином се односе на особе које су рођене у другој половини претпрошлог или на самом почетку прошлог века“ (47). Нека од имена забележених на надгробницима, а која у свом истраживању не наводи и Жељко Ћупић јесу *Јосиф, Наско, Магали, Параска, Сјасија* итд. И грађа која се налази у Одбору за ономастику САНУ и она коју је Митра Рељић забележила на надгробним споменицима представља драгоцене податке.

Међу личним именима забележеним на надгробним споменицима има и изванредан број оних која нису присутна у *Речнику личних имена* Милице Грковић те је стога вишеструко значајна идентификација имена које бележи Митра Рељић. Имена преузета са надгробних споменика у овој књизи су класификована, најпре, на мушка и женска, па у оквиру ове поделе на народна, стара календарска имена и страна или позајмљена. Са надгробних споменика који обухватају временски распон од око 200 година, забележено је 785 личних имена од тога је 415 мушких и 370 женских.

Поред личних имена, пажња је била усмерена и на презимена на надгробним споменицима и забележено је 386 презимена. Митра Рељић напомиње да највећи број презимена има форманте *-ић, -евић, -овић*, а да их

² У картотеци Одбора за ономастику САНУ чува се сакупљена грађа са терена Косова и Метохије. Према нашим сазнањима, похрањено је око 250 000 ономастичких података из готово сваке косовскометохијске општине.

³ Жељко Ћупић, *Савремена лична имена у грађи ономастолошких прилога – статистичка обрада, Ономастолошки њрилози XIV*, 1998, 99–127.

је 35 са другим завршецима: *-ин, -ан, -ак, -ек, -ев, -ов, -ац* итд. Као код имена, и код презимена је исти случај да су на споменицима забележена и она која се не налазе у грађи објављеној у Ономатолошким прилозима. Митра Релић, оправдано, сматра да је то сасвим довољан разлог да се сва презимена идентификована на порушеним гробљима издвојено представе. То је у књизи и учињено – презимена су дата по азбучном реду уз навођење податка о томе на колико надгробних споменика је свако презиме забележено. Ово су драгоцени подаци јер „припадају особама чији се гробови затиру или су већ нестали“ (48).

Књига која је пред нама резултат је вишегодишњег рада и труда њеног аутора. Оно што је у њој приказано и показано представља само делић уништене споменичке и језичке баштине који, истовремено, омогућава увид у размере страдања ове врсте богатства српскога народа на гробљима Косова и Метохије. Структурално и концепцијски у књизи је јасно и прецизно представљена како тема тако и грађа на којој је рађено.

Монографија *Српска гробља на Косову и Метохији: уништена споменичка и језичка баштина* својеврсни је споменик страдања Срба на Косову и Метохији. Она је важно историјско штиво за свакога ко се буде желео бавити истраживањима било које врсте везаним за терен Косова и Метохије. Овде је показана једна хронологија дешавања почев од 1999. године. Фотографије богато илуструју и поткрепљују причу и закључке изнете у првом делу ове монографије, показујући да је системско уништавање свега што је српско вршено, извршено, али да и даље траје.

Мирјана Петровић-Савић